

Marjut Pohjalainen

Yleisen kirjaston aineistonvalintapalaveri tiedon jakamisen ja rakentamisen paikkana

Marjut Pohjalainen: Yleisen kirjaston aineistonvalintapalaveri tiedon jakamisen ja rakentamisen paikkana [The selection meeting of a public library as a forum for sharing and creating knowledge]. *Informaatiotutkimus* 33(3), 2014.

The aim of this article is to study how librarians share and create knowledge in selection meetings. The primary task of the selection meeting is to choose material for the library's collections. Sharing and creating knowledge are the by-products of the operation. Framework of the interpretation is Nonaka and Takeuchi's SECI-model. The research uses an ethnographic method. The empirical data was collected by videotaping five selection meetings. Librarians were socialized to their work over a long period. New material inspired the librarians to explicate and articulate their tacit knowledge. The librarians developed and created new practices and specified selection principles. New perceptions and practices transform into tacit knowledge in daily work. Knowledge was shared widely, yet documentation of the new ideas was not made. The SECI-model turned out to be a useful method when studying the knowledge management in the library.

Address: Marjut Pohjalainen. Tampereen kaupunginkirjasto, PL 152, 33101 Tampere, email marjut.pohjalainen@tampere.fi

1. Johdanto

Tiedonrakentamista ja sen tukemista korostetaan yhä enemmän keskusteltaessa nykyorganisaatioiden toiminnasta ja menestymisestä. Organisaatioissa olevaa inhimillistä tietoa ja osaamista pidetään uuden tiedon ja innovaatioiden rakentamisen pohjana ja osana. Uusien näkemysten ja uuden tiedon rakentamisen ja leviämisen kannalta puolestaan pidetään ratkaisevan tärkeänä kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa käytävää dialogia. Tietoa luodaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Organisaation kokoukset ja palaverit ovat keskeisiä paikkoja, joissa tietoa voidaan jakaa ja muodostaa ja joissa tätä dialogia voidaan käydä. (Kangasharju & Nikko & Sääntti 2003, 260.)

Tarkastelen tässä tutkimuksessa kirjaston aineistonvalintapalaveria tiedon jakamisen ja

tiedonrakentamisen näkökulmasta. Aineiston valintapalaverin ensisijainen tehtävä on valita aineistoa kirjaston kokoelmiin. Tiedon jakaminen ja uuden tiedon luominen ovat toiminnan sivutuote. Erityisenä kiinnostuksen kohteena tässä artikkelissa on kirjastonhoitajien kokemustiedon artikuloiminen, käyttäminen ja hyödyntäminen päätöksien pohjana. Käytän kokemustiedon käsitettä tarkoittamaan sekä kirjastonhoitajien hiljaista tietoa¹ että muuta työkokemuksesta ja koulutuksesta syntynyttä tietoa. Peilaan aineistonvalintapalaveria Nonakan ja Takeuchin (1995) luomaan organisaation tiedonluonnin prosessimalliin.

Hiljaiseen tietoon liittyy paljon sellaista, joka vallitsee organisaatioissa koko ajan, joka ympäröi ja yhdistää siellä toimivia ja joka on automaattisesti läsnä. Suuri osa tämänkaltaisesta hiljaisesta tiedosta omaksutaan yhdessä toimimalla

ja elämällä organisaatioissa. Kokemustiedon olemassaoloa ei useinkaan tiedosteta. Nonakan ja Takeuchin (1995) mukaan hiljaisen tiedon näkyväksi ja yhteiseksi tekeminen on organisaation kannalta tärkeää ja merkityksellistä. Prosessi edellyttää keskustelua, joka käydään usein erilaisissa kokouksissa ja tiimeissä. Tietointensiivisissä organisaatioissa jo pelkkä uuden tiedon luominen voi olla kokoustyöskentelyn syy, mutta monissa organisaatioissa tietoa jaetaan ja uutta tietoa rakennetaan usein jonkin muun päämäärän sivutuotteena.

Perinteisesti kollektiivista tiedonrakentamista on pidetty tuloksellisena kun tiedonmuodostus on ongelmakeskeistä ja ryhmän jäsenillä on selkeä tiedonluomiseen liittyvä päämäärä ja tavoite. Yhdessä muodostettu tieto voi olla joko käsitteellistä tai käytännöllistä, mutta tiedon subjekti on nimenomaan ryhmä eikä yksilö. Tiukassa merkityksessä kollektiivinen tiedonmuodostus määrittellään tarkoittamaan tavoitteellista ja tietoista toimintaa, jossa asiantuntijat keskenään tai yhdessä muiden toimijoiden kanssa pyrkivät selvittämään ongelmaa. (Parviainen 2006, 165.)

Tässä artikkelissa pyrin empiirisen tapaus-tutkimuksen avulla näyttämään kuinka yhteistä kollektiivista tiedonrakentamista tapahtuu työnteon ”sivutuotteena”. Tiedonrakentamista voi Parviaisen (2006, 165) mukaan syntyä asiantuntijoiden yhteistyöstä (cooperation), informaation levittämisestä (information distribution), yhteistoiminnasta (collaboration), tiedon jakamisesta (sharing knowledge), keskinäisestä konsultoinnista (mutual consulting) ja verkostoitumisesta (networking).

Analysoimalla kirjastonhoitajien aineistonvalintapalaveria etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

-Miten organisaation kokemustieto artikuloituu aineistonvalintapalaverissa?

-Millaista kollektiivista tiedonrakentamista aineistonvalintapalaverissa tapahtuu?

Seuraavaksi tarkastelen organisaation oppimiseen liittyvää keskustelua sekä organisaation tiedonluonnin teorioita. Sen jälkeen esittelen empiirisen aineiston. Empiirinen aineisto käsittää viisi aineistonvalintapalaveria, joita analysoin tiedon artikuloinnin ja tiedonrakentamisen näkökulmasta. Lopuksi esittelen havaintojeni yhteenvedon ja johtopäätökset.

2. Organisaation tiedonrakentaminen

2.1. Organisationaalinen oppiminen

Knowledge management (KM)² –tutkimus korostaa tiedon ja osaamisen merkitystä organisaation toiminnassa. Organisaation uudistumisen ja kehittymisen prosessia kuvataan termillä oppiminen. Organisaation osaamista ja oppimista käsittelevä keskusteluaalto alkoi 1980-luvun alussa. Keskustelu toi oppimisen subjektiksi yksilön lisäksi organisaation. Siitä lähtien laaja ja monipuolinen keskustelu aiheesta on haarautunut organisaation oppimisen, oppivan organisaation (Argyris 1993, Senge 1990; Sarala & Sarala 1997), älykkään organisaation (Quinn 1992, Sydänmaalakka 2000), elävän organisaation (De Geuss 1997), luovan organisaation (Choo 1998) ja osaamisen johtamisen teemoihin (Viitala 2004).

Oppimista ja uuden tiedon hankintaa on kuvattu tiedonhankinta- ja osallistumismetaforien avulla (Sfard 1998). Tiedonhankintametaforassa on keskeistä yksilön mieli, johon yksilö hankkii ja konstruoi uusia tiedollisia rakenteita. Osallistumismetaforassa oppiminen on osallistumista kulttuurisiin käytänteisiin. Keskeistä tietämisen kehittymisen kannalta on toiminta. Osallistumismetaforassa asiantuntijuuden painopiste on siirtynyt yksilön mielestä yksilöiden välille sekä yksilöiden ja ympäristön välille. Näiden lisäksi on kehitelty myös kolmas metafora, tiedonluomismetafora, jossa on keskeistä kyky ylittää aiempi tieto. Tiedonluomismetaforassa oppiminen on uuden tiedon ja uusien käytäntöjen luomista. Tiedonluomismetaforassa korostuu vuorovaikutus yksilöllisten ja yhteisöllisten prosessien välillä. (Hakkarainen & Paavola & Lipponen 2003, 4; Hakkarainen & Lonka & Lipponen 2004, 246.)

Yhteisöjen merkitystä oppimisessa on kuvattu myös käytäntöyhteisön (Wenger 1998; Lave & Wenger 1991) käsitteen avulla. Käytäntöyhteisöllä viitataan samalla tiedonalalla toimivaan, erityisiä tietoja ja asiantuntijuutta omaavaan ihmisryhmään (Wenger 1998, 69). Oppiminen on Laven ja Wengerin (1991) mukaan nimenomaan sosiaalistumista jonkin käytäntöyhteisön tapoihin ja osaamiskulttuuriin. Käytäntöyhteisön muodostumisen edellytyksenä on yhteisen tehtävän, hankkeen tai yrityksen toteuttaminen. Ryhmän jäsenet ovat vuorovaikutuksessa keskenään saavuttaakseen yhteiseen tietoon

liittyviä tavoitteita. Käytäntöyhteisöjen oletetaan toimivan suhteellisen staattisessa ympäristössä välittäen olemassa olevia käytäntöjä tukevaa tietoa, eikä niiden ajatella olevan erityisen uudistavia ja muuntuvia. Käytäntöyhteisön käsite ei pysty kuvaamaan tietoyhteiskunnalle tyypillisiä asiantuntija- ja tietoyhteisöjä, joiden pyrkimyksenä on järjestelmällisesti etsiä, kerätä ja luoda uutta tietoa. Olemassa olevissa organisaatioissa ja työyhteisöissä on kuitenkin vaihtelevissa suhteissa piirteitä käytäntöyhteisöistä ja innovatiivisista tietoyhteisöistä. (Hakkarainen & Paavola & Lipponen 2003, 4-12.)

2.2. Organisationaalisen tiedonluomisen mallit

Nykyaikaisten tietoyhteisöjen on menestyäkseen kyettävä hyödyntämään kaikki yhteisössä oleva tieto.

On olemassa erilaisia malleja ja teorioita siitä, miten tietoa hyödyntävät ja tietoa luovat yhteisöt toimivat. Joissakin malleissa painotetaan erityisesti näkyvän, artikuloidun tiedon lisäksi vuorovaikutusta ”heikompien” tiedon muotojen kuten hiljaisen tiedon tai käytäntöihin upotetun tiedon kanssa (Hakkarainen & Lonka & Lipponen 2004, 246). Hiljaista kollektiivista tietoa pidetään tärkeänä ja välttämättömänä yksilön ja yhteisön tiedon rakentamisessa. Suuren osan

asiantuntijoiden osaamisesta nähdään pohjautuvan hiljaiseen kollektiiviseen tietoon. (Parviainen 2006, 163.)

Luovien tietoyhteisöjen toimintaa kuvaavia malleja ovat esimerkiksi Engeströmin (2004) ekspansiivisen, laajenevan oppimisen malli, Bereiterin (2002) tiedonrakentamisyhteisön malli ja Nonakan ja Takeuchin (1995) tiedonluomisen prosessimalli. Mallit täydentävät toisiaan. Nonakan ja Takeuchin (1995) mallissa tiedonrakentaminen perustuu pitkälti hiljaisen tiedon artikulointiin ja jakamiseen. Bereiterin (2002) mallissa tiedonluonti taas kohdistuu käsitteellisten luomusten kehittämiseen. Engeströmin (2004) laajenevan oppimisen malli soveltuu työyhteisön muutostilanteen käsitteellistämiseen. (Hakkarainen & Paavola & Lipponen 2003, 7.)

Seuraavassa on taulukoituna näiden kolmen mallin keskeisiä piirteitä. Kaikkien mallien lähtökohtana on uuden tiedon ja uusien käytäntöjen ja toimintatapojen kehittyminen ja luominen ja nämä mallit edustavat tiedonluomismetaforan mukaista käsitystä oppimisesta (Hakkarainen & Paavola & Lipponen 2003, 7).

Ekspansiivisen oppimisen mallin mukaan oppiminen perustuu oppimiskehään, jossa tarkastelemalla ja kyseenalaistamalla vallitsevia käytäntöjä yritetään löytää uusia malleja ongelmien ratkaisemiseksi. Uusia syntyneitä malleja kokeillaan ja arvioidaan käytännössä. Esimerkiksi Hautala (2011) viittaa tutkimuk-

Taulukko 1. Kolme tietoyhteisöjen mallia (Hakkarainen & Paavola & Lipponen 2003, 7.)

	Nonaka & Takeuchi	Engeström	Bereiter
Pääkohde	Hiljaisen tiedon ulkoistaminen (oivaltaminen)	Osittain käytäntöihin valautunut tieto (toiminta)	Käsitteellisten artefaktien kehittäminen (tiedonrakentaminen)
Keskeiset prosessit	Henkilökohtaiset kokemukset ja vaikutelmat	Materiaalinen, kohteeseen suuntautunut toiminta	Tieto-ongelmien ratkaiseminen
Innovaatioiden lähde	Hiljaisen tiedon muuntaminen julkiseksi tiedoksi	Jännitteiden, häiriöiden ja ristiriitojen voittaminen osana ekspansiivista sykliä	Tietoinen työskentely uusien tieto-objektien luomiseksi ja laajentamiseksi
Viitekehyksen laajuus	Erilaiset ontologiset tasot (yksilö, yhteisö, organisaatio ja organisaatioiden väliset suhteet)	Toimintajärjestelmät ja niiden verkostot	Tiedonrakentamisyhteisöt, organisaatio ja niiden verkostot

sessaan akateemisesta tiedonjalostamisesta kognitiivisen kitkan muodostumiseen, joka syntyy vuorovaikutuksen ja tulkitsemisen prosesseissa. Kitka on tärkeää tiedon rakentamiselle ja edellyttää riittävästi yhteisymmärrystä ja toisaalta riittävästi monimuotoisuutta tulkinnoissa.

Bereiterin ja Scardamalian (Scardamalia & Bereiter 1994) tiedonrakentamisen käsite viittaa kollektiiviseen työhön, jonka kohteena on ajatusten ja ideoiden kehittäminen ja muokkaaminen eli käsitteellisten luomusten, artefaktien aikaansaaminen. Bereiter (2002) tekee käsitteellisen eron oppimisen ja tiedonrakentamisen välillä ja painottaa oppimisen ja tiedonrakentamisen erillisyyttä. Oppimisessa yksilön tiedolliset rakenteet muuttuvat kun taas tiedonrakentaminen koskee yhteisesti kehitettävää kulttuuritiedon maailmaa. Tietotyö on enemmänkin toimintaa yhteisen tiedon luomiseksi kuin uusien mielensisältöjen luomiseksi. Bereiter ja Scardamalia (Bereiter & Scardamalia 1987; Scardamalia & Bereiter 1994) erottavat tahattoman oppimisen, tietoisin oppimisen ja tiedonrakentamisen. Tahaton oppiminen on älyllisen toiminnan sivutuote ja sitä tapahtuu koko ajan arjessa. Tietoisessa oppimisessa tietämyksen rajoja arvioidaan

ja tiedostetaan, tietoja ja taitoja kehitetään järjestelmällisesti. Asiantuntijayhteisöjen tiedonrakentaminen kohdistuu erilaisten käsitteellisten luomusten kehittämiseen ja rakentamiseen. Tiedonrakentamiseen osallistuvien päämäärä ei ole oppia jotakin vaan ratkoa ongelmia ja luoda uusia ajatuksia.

Nonaka ja Takeuchi arvostelevat länsimaista ajattelutapaa, jossa olemassa olevan tiedon käyttöä pidetään keskeisenä, mutta ei tiedon luomisen prosesseja. Tietoa rakennetaan ja jalostetaan³ vuorovaikutuksen ja tulkinnan avulla. Nonakan ja Takeuchin (1995) tiedon luomisen prosessimallissa (SECI – malli) tiedon luominen tapahtuu prosessissa, jossa hiljainen tietämys muunnetaan näkyväksi tiedoksi ja jossa tieto muuntuu omaksumisen jälkeen uudelleen hiljaiseksi tietämykseksi. Hiljainen tieto nähdään innovaatioiden lähteenä.

Mallissa hiljainen tieto siirtyy työntekijältä toiselle sosialisointia kautta, yhdessä työskentelemällä. Ulkoistamisen vaiheessa hiljaista tietämystä muunnetaan näkyväksi ja artikuloidaan vuoropuhelun ja yhteisen havainnoinnin kautta. Yhdistämisessä näkyvä tieto muuntuu monimutkaisemmaksi tie-

Taulukko 2. Tiedon konversio SECI –mallissa (Nonaka & Takeuchi 1995, 62.)

	Hiljaiseksi tiedoksi	Eksplisiittiseksi tiedoksi
Hiljaisesta tiedosta	Sosialisaatio	Ulkoistaminen
Eksplisiittisestä tiedosta	Sisäistäminen	Yhdistäminen

doksi. Sisäistämisprosessissa näkyvä tieto muuntuu oppimisprosessin kautta hiljaiseksi tietämykseksi. Tiedon luominen organisaatiossa on siis spiraalimaisesti jatkuvaa vuorovaikutusta hiljaisen ja näkyvän tiedon välillä. Siirtyminen hiljaisesta tiedosta ilmaistavaksi edellyttää kommunikointia.

Tietoyhteisöjen mallit täydentävät toisiaan, mutta sovellan tulkintojeni viitekehyksenä ennen muuta Nonakan ja Takeuchin mallia. Aineistonvalintapalaveri on kuitenkin myös materiaalista, kohteeseen suuntautunutta toimintaa. Mikään malli ei ”puhtaasti” sovellu aineistonvalintapalaveriin, koska niissä tiedon jakaminen ja rakentaminen eivät ole toiminnan tavoite vaan päätösten edellytys ja toiminnan mahdollinen sivutuote. Kuten edellä todettiin, yhteistä kollektiivista tiedonrakentamista syntyy myös työnteon sivutuotteena asiantuntijoiden yhteistyöstä, informaation levittämisestä, yhteistoiminnasta, tiedon jakamisesta, keskinäisestä konsultoinnista ja verkostoitumisesta (Parviainen 2006, 165).

SECI –mallissa olennainen tiedon luomiseen kytkeytyvä elementti on ba eli se yhteinen konteksti, jossa osapuolet ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Ba on tila, jossa luovaa vuoropuhelua syntyy. Ba viittaa aikaan, tilaan tai paikkaan. Se voi olla fyysinen tila, virtuaalinen tila tai mielentila. Ba voi olla spontaani tai järjestetty, mutta olennaista on se, että siihen kuuluu aina vuorovaikutus, jossa ajatuksia ja näkemyksiä vaihdetaan uuden tiedon syntymiseksi. (Strömmer 1999, 180; Huotari & Hurme & Valkonen 2005, 140.) Tiedon tilallisuus näkyy niin, että sitä rakennetaan maantieteellisissä paikoissa, jaetaan kommunikaation tilassa ja analysoidaan mielen kognitiivisessa tilassa. (Hautala 2011, 5). Aineistonvalintapalaveri on ba, tila jossa vuoropuhelua syntyy.

Organisaation tiedonluontia on tutkittu empiirisesti vähän. Tässä tutkimuksessa tarkastelen kirjaston aineistonvalintapalaverissa tapahtuvaa tiedon jakamista ja rakentamista. Määrittelen tässä tutkimuksessa hiljaisen tiedon työntekijöiden intuitiiviseksi ja kokemuseräiseksi tiedoksi, joka kytkeytyy kirjastonhoitajien työhön, kirjastoorganisaatioon ja aineistonvalintapalaverissa käsiteltäviin asioihin. Nonakan ja Takeuchin (1995) näkemyksen mukaan tällaisen tiedon näkyväksi ja yhteiseksi tekeminen on organisaation toiminnan kannalta ratkaisevaa.

3. Aineistonvalinta kirjastossa

Aineistonvalinta on yksi keskeinen kirjastonhoitajien työtehtävä. Aineistonvalinta on myös tärkeä kokoelman kehittämisympäristö. Aineistonvalinta on prosessi, jossa päätetään, mitä materiaalia kirjastoon hankitaan (Evans 1979, 28). Samalla päätetään myös mitä ei hankita. Kirjastoissa on laadittu valintaperiaatteita, joita ovat aineistonvalinnan dokumentoidut ohjeet. Myös tutkimuksen kohteena olevassa kirjastossa on laadittu aineistonvalintaperiaatteet. Käytännön kirjastotyössä valinnoissa nojaututaan ennemminkin kirjastonhoitajan asiantuntemukseen ja hiljaiseen tietoon kuin kirjattuihin periaatteisiin. Aineistonvalintaa voidaan pitää kirjaston kokoelmien kehittämisen päätoimintona ja ytimenä (Wilen & Kortelainen 2007, 65). Valintaprosessi ei kuitenkaan avaudu helposti tarkasteltavaksi. Atkinsonin (1984) mukaan valinta on henkilökohtaista toimintaa, jota ei voida suoraan havainnoida. Valintapäätös tehdään kolmessa kontekstissa: arkistollisessa eli suhteessa siihen, mitä kokoelmassa on entuudestaan, yhteisöllisessä kontekstissa eli suhteuttamalla käyttäjien tarpeisiin ja temaattisessa kontekstissa eli suhteessa siihen, mitä aihealueesta on aiemmin julkaistu. Valittava aineisto sijoitetaan näihin konteksteihin ja valinta tehdään niiden perusteella. Valinta on subjektiivista ja usein tiedostamaton prosessi. Valitsijoiden kesken voi olla eroavaisuuksia sen suhteen, mitä kontekstia he painottavat ja mikä niistä eniten vaikuttaa päätökseen. (Atkinson 1984, 109–114.)

Suomessa on tehty yleisten kirjastojen aineistonvalinnasta aika vähän empiiristä tutkimusta. Eskolan (1991 ja 2004) yleisten kirjastojen kirjavalintaan liittyvät tutkimukset asemoituvat kirjastohistoriaan. Joitakin pro graduja on tehty aineistonvalinnasta. Hara ja Qvick (1996) tutkivat seksologian ja rajatiedon kirjallisuuden valitsemista. Kataja-Peltonen (2001) tutki diskurssianalyttisellä tutkimusotteella aineistonvalinnan argumentointia. Turunen (2001) tutki lasten ja nuorten kirjojen hankinnan apuneuvoja. Kirjastonhoitajien kirjavalintoihin vaikuttivat eniten työkokemuksen myötä syntynyt kirjallisuuden tuntemus, asiakaskunnan tarpeiden tiedostaminen, kustantamojen tunnettuus ja sen myötä turvalliset valinnat sekä lainaus- ja kysyntätalastot. Vähiten valintoihin vaikuttivat kirjastojen kirjatut hankintaohjeet, muissa tiedonlähteissä esitetyt arviot, muu informaatio

valittavana olevasta kirjallisuudesta sekä sivistävyyteen ja kasvattavuuteen pohjautuvat periaatteet. Mielenkiintoista Turusen työssä oli toteamus, että vaikka hankintaa ohjaavia kirjattuja periaatteita ei olisikaan pidetty tärkeänä aineiston valinnan kannalta, kaikilla kirjastonhoitajilla oli sisäinen näkemys siitä, minkälaista kirjallisuutta kokoelmiin kannattaa hankkia.

Kokoelma –käsite merkitsee käytännön kirjastotyössä toimintaa (Schmidt 2004, 369). Se on muun muassa identifioimista, valintaa, hankintaa, kokoelmia koskevaa kommunikointia, karsintaa ja poistamista. Laajasti määriteltynä melkein mikä tahansa kokoelmia sivuavat työ tai toiminta voidaan määritellä ”kokoelmien kehittämiseksi” (Wilen & Kortelainen 2007, 10). Tässä artikkelissa puhutaan kokoelmasta ja kokoelmatyöstä. Kokoelmalla tarkoitetaan kirjaston aineistovarantoa ja kokoelmatyöllä tarkoitetaan karkeasti aineistoon liittyviä toimia kuten esimerkiksi valintaa, hankintaa, poistamista ja arviointia.

4. Tutkimusmenetelmä ja –aineisto

Tutkimusmenetelmä tässä tutkimuksessa on etnografinen. Etnografisessa tutkimuksessa tarkastellaan, kuvaillaan ja pyritään ymmärtämään tutkimuskohdetta osallistumalla sen arkeen luonnollisissa olosuhteissa (Eskola & Suoranta 1999, 104; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Hiljaisen tiedon artikulointi on vaikeaa ja etnografisella lähestymistavalla on mahdollista päästä käsiksi käsitteeseen, jota osallistujat eivät ehkä osaisi artikuloida pelkissä haastatteluissa (Virtainlahti 2006, 59). Aineiston hankintaan on käytetty myös osallistuvaa havainnointia. Tutkimuksen tekijä oli läsnä aineistonvalintapalaverissa työyhteisön jäsenenä.

Tutkimuksen empiirinen aineisto koottiin videoimalla viisi aineistonvalintapalaveria, jotka kestivät 1-2 tuntia. Videointiin päädyttiin, koska pelkästään havainnoimalla on vaikea saada tutkittavasta asiasta kokonaisvaltaista kuvaa ja jotta keskustelut ilmeinen ja eleinen saataisiin tallennettua. Analyysi- ja tulkintavaiheessa oli mahdollisuus palata aineistoon. Videoidun aineiston heikkoutena voi olla äänen ja kuvan huono laatu (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006) ja tässä tutkimuksessa äänen laatu oli jossain kohden heikkohko, varsinkin kun osallistujat joskus puhuivat yhteen ääneen. Aineisto on litteroitu osittain. Aineistosta jätettiin litteroimatta lähinnä

kohtia, joissa ei ole kokonaista keskustelua. Kameran läsnäolo valintapalaverissa on saattanut vaikuttaa osallistujien käyttäytymiseen, mutta tutkimusentekijä sai vaikutelman, että osallistujat melko pian unohtivat, että heitä kuvataan. Aineisto analysoitiin katsomalla nauhat useaan kertaan ja pelaamalla aineistoa ja teoriaa keskenään.

Valintapalaverieihin osallistui aineiston valinnasta vastuussa olevia kirjastonhoitajia, kirjastovirkailijoita ja mediasihteerit. Valintapalaverissa valittiin vapaasti kustantajien kirjastoyksikköön aineistoa kirjastojen luetteloiden tai kirjaston omien listojen pohjalta. Listat olivat tietokoneella kirjaston hankintaohjelmassa. Kirjastonhoitajilla oli myös paperisia luetteloita, joita he seurasivat. Videointi tehtiin tutkimuksen tekijän omassa työpaikassa käytännön syistä. Videointi oli helppo toteuttaa oman työn ohessa. Tutkimusentekijä osallistui myös työntekijänä valintapalaverieihin, mutta piti itseään enemmän taustalla. Valinnat tehtiin ryhmässä tutkijan pyynnöstä, koska aineistonvalinta tehdään aikapulan takia tutkimuksen kohteena olevassa kirjastossa useimmiten yksin. Aineistoa ilmestyy paljon ja vuorotyötä tekevillä kirjastonhoitajilla ei ole aikaa yhteisiin valintapalaverieihin. Yhteisesti keskustellaan lähinnä silloin, kun ollaan epävarmoja aineiston hankinnasta.

Seuraavassa on listattu aineistonvalintapalaverien ajankohdat, osallistujat ja valittava aineisto.

6.5.2013

Neljä kirjastonhoitajaa valitsi Basam Books kustannusyhtiön kirjoja. Käytettävissä oli paperinen esite ja kirjaston tietokanta. Tutkimuksen tekijä oli yksi kirjastonhoitajista.

10.5.2013

Kaksi kirjastonhoitajaa ja yksi kirjastovirkailija valitsivat BTJ:n Kirjosta musiikkiaineistoa. Tutkimuksen tekijä oli toinen kirjastonhoitajista ja lähinnä kuunteli muiden keskustelua.

13.5.2013

Neljä kirjastonhoitajaa valitsi kirjaston tekemästä listasta eri kustantajien tietokirjoja. Tutkimuksen tekijä oli yksi kirjastonhoitajista.

17.5.2013

Kolme kirjastonhoitajaa valitsi ison kustantamon Otavan kirjoja. Tutkimuksen tekijä oli yksi kirjastonhoitajista.

24.5.2013

Kolme kirjastonhoitajaa, yksi mediasihteerin ja yksi kirjastovirkailija valitsivat vuonna 2014 tilattavia lehtiä. Tutkimuksen tekijä oli yksi kirjastonhoitajista.

Palavereissa käsiteltiin parisen sataa tapausta. Varsinaista puheenjohtajaa tai vetäjää palavereissa ei virallisesti ollut vaan tietokoneelle valintaohjelmaan kirjaaja toimi jonkinlaisena epävirallisena päällysmiehenä. Kirjaaja näki valintalistan näyttöpäätteeltä edessään ja piti sen avulla järjestystä, jos keskustelu alkoi rönsyillä ja kesti kauan. Osallistujat palasivat järjestykseen myös itseohjautuvasti.

5. Empiirisen aineiston tulkinta

Aineistonvalintapalavereissa valittiin materiaalisia kirjoja ja levyjä, mutta samalla valittiin myös sisältöjä. Kirja näyttäytyy kirjastossa sekä artefaktina että sisältönä (Tuomi 2011, 16). Valintapalaverissa valittiin kirjakappaleita, mutta ne voidaan lukea myös kulttuuriesineiksi. Kulttuuriesineellä viitataan Popperin (1972) kolmen maailman jakoon: fyysinen maailma (maailma 1), mentaalinen maailma (maailma 2) ja kulttuuritiedon (maailma 3) maailma. Kirja voi kuulua kaikkiin kolmeen. Kirjaa (maailma 1) voi lukea ja se synnyttää lukijassa ajatuksia (maailma 2) ja kirja kantaa ihmisen luomia ajatuksia ja ideoita, joista kulttuuritiedon maailma (maailma 3) koostuu. (Hakkarainen & Lonka & Lipponen 2004, 256–257.)

Aineistonvalintapalavereissa keskusteltiin valittavasta aineistosta kaikista kolmesta näkökulmasta.

Aineistonvalinta on päätöksentekoa siitä, mitä aineistoa hankitaan. Aineistonvalintapalaveri on kuitenkin enemmän kuin pelkkä päätöksentekopalaveri. Aineistonvalintapalaverissa vuorovaikutus ja monenlainen tieto ja informaatio ovat uuden tiedon perusta. Aineistonvalintapalaverissa tuodaan esille omia näkemyksiä ja monenlaisia tietoa valittavaan aineistoon liittyen. Ajatukset ja näkemykset saattavat synnyttää keskustelua tai rajoittaa ja ehkäistä sitä. Mitä heterogeenisempi ryhmä on sitä enemmän ryhmän jäsenet joutuvat perustelemaan näkemyksiään ja mitä homogeenisempi ryhmä on sitä paremmin ryhmän jäsenet ymmärtävät toistensa näkemyksiä.

Seuraavassa tarkastelen aineistonvalintapalaveria esimerkkien avulla SECI -malliin peilaten. Esimerkit valittiin koska ne olivat erityisen kuvaavia ja edustavia aineistonvalintakeskustelun osalta.

Sosialisaatio

Yhdessä työskentelyä ja sen kautta oppimista kuvataan tiedon luomisen prosessimallissa termillä sosialisaatio. Sosialisaatiossa toisen hiljainen tieto siirtyy toisen henkilön hiljaiseksi tiedoksi. Keskeistä on yhteinen kokemus, vuorovaikutus ja mallioppiminen. Hiljainen tieto välittyy yhdessä tekemällä ja epämuodollisessa kanssakäymisessä. Myös kollektiivinen hiljainen tieto, käytännöt, normit ja arvot omaksutaan sosialisaation vaiheessa. Yksilöt ikään kuin kasvavat yhteisen sosiaalisiin käytäntöihin (vrt. Lave & Wenger 1991). (Huotari & Hurme & Valkonen 2005; Viitala 2013.) Kirjastonhoitajat olivat sosiaalistuneet omaan työhönsä pitkän ajan kuluessa. Heidän asiantuntemuksensa perustui lukuisiin asiakaskontakteihin ja kokoelmatyöhön. Kirjastoaineistoa oli vuosien ajan valittu, hankittu, luokiteltu, kuvailtu, etsitty, poistettu ja sen kanssa oli oltu tekemisissä monesta näkökulmasta. Aineistonvalinnan taustalla oli syvällistä tietoa muun muassa oman kirjaston kokoelmasta, koko kirjaston kokoelmasta, kirjallisuudesta ja musiikista, kustantajista, asiakkaista, toimintaympäristöstä, lainauksesta, kysynnästä, määrärahasta ja kulttuurista yleensä. Valinnan taustalla oli myös intuitiota. Aineistonvalinnassa pyrittiin ennakoimaan tulevaa. Menneisyyden ja nykyisyyden tietoa käytettiin tulevaisuuden ennakointiin. Kirjastoaineistoista oli keskusteltu kasvokkain ja ryhmissä. Kirjastonhoitajille oli näin kertynyt kokemukseen perustuva tietovaranto, joka aktivoituu tai aktualisoituu toiminnassa. Aineistonvalintapalaveri voidaan nähdä myös sosialisaation prosessina. Hiljaista tietoa siirtyy suoraan toisten hiljaiseksi tiedoksi yhteisen jaetun ymmärryksen kontekstissa.

Esimerkki 1.

KH 4: Sitten mennään jo poprockiin, hyvä.

KH 6: Näist ei paljon tarvii.

KH 4: Ei, näähän oli aika helppoja nämä nyt. Et toi oli tietenkin tää Kumpula, Atletico Kumpula meillä se edellinen levy ”Puutarhajuhat”. Se on loistavasti kiertänyt.

KH 6: Just.

KH 4: Näitä on varailtu ja nää on semmosia sympaattisia juttuja.

KH 6: Tänä päivänä varataan levyjä tosi paljon vähemmän kuin ennen.

KH 4: Niin niin.

KH 1: Tota, saaks mä yhen kysyä, ku sä sanot tää on helppo, tässä on helppoja, mitä sä sillä tarkoitat.

KH 4: Se on tota varmaan, että tässä on niin selkeitä kriteerejä, millä heti jotenki voi rajata pois.

KH 6: Niin.

KH 4: Ja sitten nousee vaan ne jotka on must.

KH 6: Niin joo.

KH 4: Jos on hyvät perusteet juuri meidän ottaa se.

KH 1: Minkä takia sä vaikka ton jätit pois? (Osoittaa listalla olevaa levyä)

KH 4: Katotaas nytten.

KH 4: Tää on vähän tämmönen erikoinen Youtube porukka, joka siellä on nyt saanu nostetta, että ei tästä niinku oikein tiedäkään mitään vielä. Että osaaks sää sanoa?

KH 6: En mä sen paremmin.

KH 1: Nostaaks tuo Youtube nykyisin sitten tota.

KH 4: Jotenki jännästi et sieltä tulee ja ihmiset rupee niinkuin sitten kyselemään mutta niinkun perustellaan usein.

KH 6: Että niitä ei tarvita.

Esimerkissä näkyy yhteinen jaettu kokemus, joka on saatu yhdessä työskentelyn, sosialisoinnin vaiheessa. Tietoa myös jaetaan, mutta taustalla on yhteinen käsitys ja yksimielinen näkemys. Musiikkiaineistoa valittaessa käytettiin usein sanaa varma, otamme varmat, pomminvarma. Valitsijoilla oli kokemukseen ja aineistotuntemukseen perustuva näkemys, että kyseinen aineisto oli keskeistä, tärkeää ja hyvää, ”Nää on semmosia varmoja”. ”Duarte ja tähän on semmonen pomminvarma bluesjuttu”.

Ulkoistaminen

Tiedon luomisen prosessimallissa ulkoistaminen on vaihe, jossa hiljainen tieto muuntuu eksplisiittiseksi. Olemassa olevaa hiljaista tietoa pyritään artikuloimaan. Tämä on Nonakan ja Takeuchin mukaan kriittisin vaihe uuden tiedon luomisessa. Artikuloitu ja käsitteellistetty tieto

muodostaa uuden tiedon perustan. Kirjastoaineiston tuntemus on keskeistä kirjastotyössä ja se näkyi aineistonvalintapalaverissa. Kokemukseen ja asiantuntemukseen perustuvaa tietoa artikuloitiin ja jaettiin paljon. Keskustelu oli runsasta ja värikästä. Tarjolla olevan kirjallisuuden sijoittumista kirjastokirjallisuuden kenttään pohdittiin. Viitataan kirjastokirjallisuuden termillä siihen kirjallisuuteen, mitä kirjastossa tarvitaan tai jota käytetään. Valinnan kohteena oleva aineisto stimuloi, inspiroi keskustelua ja hiljaisen tiedon artikuloimista. Keskustelussa välitettiin sekä käytännöllistä tietoa että kirjastonhoitajien työssään tarvitsemaa kirjallisuus- ja kulttuuritietoa.

Esimerkki 2.

Louise Erdrichin kirjaa ”Pyöreä talo” valittiin kaksi kappaletta. Kirjailija tunnettiin ja muistettiin 1980-luvulla ilmestyneistä kirjoistaan. Keskustelussa luettiin välillä esitetekstiä, kerrottiin omista kokemuksista ja mietittiin kirjan sijoittamista vippikirjaksi. Vippikirjat ovat esillä omalla tarjontapöydällään ja niissä on vain viikon laina-aika. Vipeiksi laitetaan yleensä kysytyjä kirjoja tai kirjoja joita halutaan nostaa esille.

KH 2: Pyöreä talo Louise Erdrich.

KH 1: Louise Erdrich on hyvä.

KH 2: Tää on nyt meille sitten tuttu ja tunnettu. Pyöreä talo. Laura Lahdensuu on kääntäjä. Mä aina katon ton kääntäjän.

KH 1: Se on hirveen merkittävä.

KH 2: Et tota se ei mulle nyt sano Lahdensuu mitään. National Book Award voittanut teos intiaanien elämästä.

KH 4: Eiks se oo Tammen kirja. Tammi on kääntänyt niitä.

KH 1: Erdrich on. Mä oon joskus sen ensimmäisiä lkenut tai ensimmäisen.

KH 2: 80 –luvulla.

Muut yhteen ääneen: Joo.

KH 3: Hei pohjoisamerikkalainen intiaani-reservaatti sijoittuu.

KH 4: Tää on ite intiaani.

KH 2: Chippewa –taustainen.

KH 3: Juurikaskuningatar – ton mä oon lukenu. (Osoittaa sormellaan esitettä)

KH 4: Anna meille siivet - oli se ensimmäinen joo.

KH 2: Tää on hyvä. Tätäkin voi nyt sitten ajatella vippiä.

KH 3: Niin vois laittaa.

KH 4: Kyllä, kyllä.

KH 2: Ja tarjotaan sitä asiakkaalle nähtäväksi ja yksi lainaan. Olemme yksimielisiä. Meillä on pitkä kokemus. Me tällä pitkällä kokemuksella tiedämme. Tuntemme meidän asiakkaat. Tää vippi on hyvä, voi tarjota.

KH 3: Niin ja et tulee erilaisilta kustantajilta.

KH 2: Niin onkin. Ei oo aina ne samat, pyöri siinä.

Tilanteessa keskusteltiin kirjasta, kirjailijasta, kääntäjästä, kirjailijan aikaisemmasta tuotannosta, kustantajasta ja palkinnosta. Keskustelussa näkyi, että kirjastonhoitajat kokemuksensa pohjalta pitivät kirjailijaa hyvänä ja kirjaa niin laadukkaana, että sitä otettiin vippikirjaksi. Kirjastonhoitajille on myös selkeä käsitys asiakkaiden lukumausta ja lukutottumuksista. Kirja asemoitiin kirjasto-kirjallisuuteen: yksi lainaan ja yksi vippi. Päätöksenteon takana oli selvästi yhteinen jaettu näkemys. Keskustelu oli kollegoiden näkemyksiä vahvistavaa ja täydentävää.

Esimerkki 3.

Keskustelua kirjasta ”10 läsnäolon minuuttia: Mindfulness lapsille”.

KH 2: Se on tietoinen läsnäolo. Se on kyllä tärkeätä nykyaikana kun ei olla läsnä, ollaan siinä vieressä mutta ei olla läsnä.

KH 4: Jos se on vain kymmenen minuuttia. (Päällekkäin puhumista)

KH 4: Tavallaan niin tekninen, nyt mindfulness, ollaan kymmenen minuuttia.

KH 2: Jos ei muuten olla läsnä ollenkaan.

KH 3: Siis paikalla muu aika.

KH 2: Tässäkin on tää hengittäminen ja keskittymisen kohdentaminen, mitenhan tää on sitten lasten kanssa, en ossaa sanoa.

KH 4: Kyllähän näitä kirjoja voi lukea ja ihmiset voi kokeilla näitä kaikkia, en mä sitä, mutta se voi olla on aina joku uus tällainen kikka tämmönen keino millä niinku nyt että. Et maalaisjärkeä vois myös käyttää.

KH 3: Tämä ämmä. (Huudahtaa hämmästyneenä ja katsoo kustantajanluetteloa)

KH 2: Ei oo vakuuttava.

KH 3: Ei oikein oo vakuuttava.

KH 1: Goldie Hawnhan se on.

KH 3: Se on perustanut järjestön.

KH 2: Ulkonäkö on vähän liian hieno mutta.

KH 2: Se on oikein tommonen järjestö ”Hawn foundation”.

KH 3: Jestas. Hänelle varmaan se kymmenen minuuttia on niinku maks aika.

KH 4: Luksusta hänen lapsilleen.

KH 3: Anteeks nyt vaan. (yhteistä naurua ja päällekkäin puhumista)

KH 4: Voi voi, joo joo.

KH 3: Totta kai ylivirikkeellisyys... . Jenkkkitouhua.

KH 2: Nimenomaan.

KH 4: Tässä on tekijänä Goldie Hawn. Jossain voidaan taas tästäkin kirjoittaa.

KH 1: Varmaan kirjoitetaankin, mutta suomalaisethan on aika kriittisiä.

KH 4: Paitsi että jossain facebookissa keskustellaan.

KH 1: Me ollaan heti hirveän asenteellisia. Eihän se voi kirjoittaa mitään järkevää kun se on ton näkönen ja se on amerikkalainen näyttelijä.

KH 3: Se on sentään Oscar –palkittu kuulkaa.

KH 1: Rooleist sellaisist hömpist. Jos se ois vakavampaa, sitten me heti uskottas enemmän. Me ollaan niin ennakkoluuloisia kun ihmiset vaan voi olla.

Näkemyksen takana on hiljaista tietoa myös asenteiden ja ennakkoluulojen merkityksessä. Ne näkyvät valinnoissa. Tässä keskustelussa tarkasteltiin myös itseironisesti kirjastonhoitajien asennetta amerikkalaiseen filmitähteen. Hautalan (2011) mukaan tietoa rakennetaan ja jalostetaan vuorovaikutuksen ja tulkinnan avulla. Aineistonvalintapalaverin vuorovaikutus on välitöntä ja avointa. Rento yhdessäolo ja huumori lisäävät yhteisen tiedonrakentamisen edellytyksenä olevaa vuorovaikutusta. Tulkinta syntyy myönteisessä vuorovaikutuksessa (vrt. Ba ”mielentilana”).

Esimerkki 4.

Keskusteltiin ”Asukkaan ergonomisen avustamisen kehittäminen hoitotyössä” –väitös-kirjasta.

KH 3: Toi ei ehkä oo semmonen mitä noi kuitenkin lukee noi lähihoitajat.

KH 2: (Lukee kirjan sisältöä).

KH 3: Se on väitöskirja tästä eli ei ne halua ne. Ei se auta niitä se.

KH 5: Ne haluaa missä on kuvia ja neuvotaan tarkat ohjeet.

KH 2: Käytännön käsikirja tavallaan.

KH 5: Just.

Yhteinen näkemys oli, että ergonomiasta ei haluttu tutkimusta, vaan ennemminkin käytännöllisiä ohjeita ja kuvia. Kirjastonhoitajilla oli selkeä näkemys siitä, minkälainen halutun teoksen kuuluisi olla. Kirjastonhoitajat rakensivat koko ajan yhteistä näkemystä, mikä on relevanttia aineistoa omaan kirjastoon. Näkemys konkretisoitui ja täsmentyi yksittäisen kirjan kautta. Yksittäisen valittavan aineiston avulla myös profiloitiin asiakkaita. Tässä omina asiakkaina nähtiin lähihoitajat, jotka tarvitsevat tietynlaista aineistoa aiheesta.

Esimerkki 5.

KH 1: Saako tehdä yhden kysymyksen, että onks teillä tuolla takaraivossa joku semmonen kuitenkin koko ajan semmonen rahakalkulaattori.

KH 4 ja KH 6: On. (Yhteen ääneen)

KH 4: On koko ajan.

KH 6: On ihan ja jos mahdollista nyt vähän nyt vähemmän koska tiedetään että tulee vielä sitten olisiko tää nyt semmonen mikä ei ole ihan pakko.

KH 4: Joo.

KH 6: Niinku täys.

KH 1: Et se kaikki tapahtuu tavallaan, että se joku osa koko ajan puntaroi suhteessa siihen niin.

KH 4: Että me ei voida mitä tahansa ja suhteessa myös siihen mitä meillä hyllyssä mahtuu olemaan että ei mitään. Niinkun täällä oli jotain vähän spesifimpää niin. Joskus otetaan. Niinkun tääkin vois olla kiva, justiin tää keskiaikaiset iloiset balladit koska se on niinku samalla rentoutusmusiikkia että jos ihmiset löytää sitä niin se on semmosta käyttäjäystävällistä tavallaan.

KH 6: Syksyllä ei ois missään nimessä aateltukaan.

Kun aineistoa valittiin, niin se tehtiin aina aineistomääräraha mielessä. Kokemuksesta osattiin jakaa raha koko vuodelle. Jotain erikoisempaakin haluttiin joskus valita.

Aineiston kysyntä on tärkeä kriteeri hankkia kirjastoaineistoa. Kirjastonhoitajilla on näkemys, mitä kirjastosta kysytään. Samanmielisyyden näkyminen pitkän aikaa yhdessä työskennelleiden kirjastonhoitajien puheissa. Taustalla on yhteinen useinkin artikuloimaton kuva ja näkemys

minkälainen kokoelman tulisi olla ja minkälainen aineisto sopii omaan kirjastoon. Kirjastonhoitajat eivät useinkaan kykene antamaan loogista raporttia, minkälainen kokoelma on sopiva ja hyvä, mutta kuitenkin valitessaan tietävät mikä aineisto on sen ”hyvän” mukaista.

Esimerkki 6.

KH 4: Mä oon vetänyt tän yli.

KH 6: No niin.

KH 4: Ei yhtään mitään tiedä tästä, kyllä pääkirjasto tän ottaa. Pispalan folk proge poppia.

KH: 4 Ei menisi meillä kuitenkaan.

KH 4: Ja sitkun on tollasia pieniä julkaisuja jotka sitten jotkut ostaa ja jotkut kuuntelee jotkut kaverit ja sukulaiset mielellään kuuntelee tekee niinku levyn.

Valitsijoilla on kokemukseen perustuva kokonaiskäsitys koko kirjaston aineistovalinnasta. Silmäillään pikaisesti levytietoja ja pystytään arvioimaan, miten levyä hankitaan mihinkin yksikköön tai annetaan suosituksia, kuinka levyä kannattaisi hankkia. Kirjastoaineistoa valittaessa ennakoidaan, käytetään intuitiota ja minusta tuntuu –menetelmää. Ajan ilmiöiden ja trendien tuntemus nousee esiin valintakeskusteluissa.

Esimerkki 7.

Uskonnollisen saarnaajan Billy Grahamin kirjaan suhtaudutaan epäroivasti. Muistettiin että Grahamia ei ole enää kysely.

KH 2: Sitten Billy Grahamia, tuttu.

KH 3: Kysytäänkö enää?

KH 2: Ei. (Pällekkäin puhumista)

KH 3: Eiks se oo jo menny?

KH 2: Onko se hengissä?

KH 3: Ei, en usko. Meidän äiti puhui siitä.

KH 5: Mun mamma, isoäiti.

KH 3: Niin et sitä ikäluokkaa.

KH 2: (Lukee ääneen kirjan esittelytekstiä) Tää on amerikkalainen, on kysymys ja sitten vastaus. Viisaat vanhemmat tyyliin. Ennen vanhaan. Jätetään se.

KH 5: Doctor Phil.

KH 2: Sitä kysytään sitten taas paljonkin. Se on niinku tän päivän. Ehkä tämä on ohi meidän näkökulmasta ja meidän asiakkaiden.

KH 5: On se varmaan ohi.

Kirjastonhoitajilla on käytännönläheistä kulttuurintuntemusta. Uskonnollinen saarnaaja asemoidaan toiseen aikaan. Billy Graham ”on jo mennyt” ja ”on ohitse”. Doctor Phil on taas aktuaali. Valittava aineisto nähdään kulttuurisessa kontekstissa.

Yhdistäminen

Tiedon yhdistäminen on vaihe, jossa tiedon tuloksia yhdistellään olemassa olevaan tietoon ja luodaan organisaatiotason yhteistä näkyvää tietoa. Näin tietoa voidaan yhdistellä uusiksi kokonaisuuksiksi, jotka näkyvät järjestelminä, käytänteinä, toimintasääntöinä ja toiminnan opasteina.

Seuraavassa esimerkissä yhdistettiin aineistotietoja, toimintaympäristötietoja ja kokemukseen perustuvaa kysyntätietoa valintaperiaatteisiin.

Esimerkki 8.

Pohdittiin katonsuunnittelukirjan hankintaa ja käytiin keskustelua siitä, pitäisikö kirjaa hankkia.

KH 2: Toimivat katot. 2013. Rakennusmedian julkaisu. Tossa on aika mielenkiintoisen näköinen kattorakennelma, tossa, onkohan tuo toimiva (katsoo päätteelle kirjan esittelytietoja) joka menee tollai noi. (muutkin yrittävät kurkkia päätteelle)

KH 1: Onks se tuota...(Päällekkäin puhumista)

KH 2: Miten hyvä ja toimiva katto tai muu vedeneristys tehdään loiviin ja jyrkkiin kattoihin. Keskeiset katon suunnitteluun ja toteutukseen liittyvät asiat, katemateriaalit, detaljipiirroksot, materiaali-kohtaiset ja kaikkea tämmösiä ja sit kattourakasta. Kattoliitto ry:n julkaisu. En oo koskaan kuullut että katoilla on oma liitto. (Yhteistä naurua)

KH 3: Eihän nyt tavallisen ihmisen... (Päällekkäin puhumista)

KH 2: Tässä sanotaan suunnittelijoille, urakoitsijoille, opiskelijoille, kuin kattotyön tilaajille. Kuka tilaa erikseen? Varmaan julkiset rakennukset. (KH 3: Joo) Niin eihän tavallinen ihminen nyt juuri, vaikka noita vaihdetaankin kattoja kyllä vaihdetaan, niitä on ihan lättäkattoja ja tasakattoja ja sitten on vaihdettu et tää on siinä ja siinä. Hiinä ja hiinä. Pääkirjasto on ottanut

kaksi ja se voi olla että riittää. (Päällekkäin puhumista)

KH 3: Riittää.

Katonsuunnittelukirjaan palattiin kuitenkin keskustelussa myöhemmin. Pohdiskeltiin pitäisikö kirjaa sittenkin hankkia, koska alueella on teknillinen yliopisto. Kokemuksesta tiedettiin, että opiskelijat eivät kuitenkaan hakeneet tämääntyyppistä aineistoa yleisestä kirjastosta.

KH 1: Kattokirja rupesi mietityttämään, kun täällä on paljon insinöörejä ja tuo koulukin kun täällä on tuo teknillinen yliopisto.

KH 3: Me otettiin silloin kun ne tuli noi esim. arkkitehtiosasto muutti tänne me ruettiin ottaa arkkitehtikirjoja siis arkkitehtuurista opiskelijoille. Ei ne oo liikkunu mihinkään. Ne on poistettu nyt. Ei ne hae täältä.

KH 1: Selvä, hyvä opetus.

KH 2: Me pidettiin alkuun huoli, että meille tuli arkkitehtilehtiä.

KH 3: Me luultiin että kaikki ryntää tänne.

KH 2: Niillähän on hyvät matskut siellä jo.

Esimerkki 9.

Afrikkalaistaustaisen Chimamanda Ngozi Adichien romaanista ”Kotiinpalajaat” käytiin vuolas keskustelu.

KH 2: No niin sitten tulee Adichie. Tää Adichiehan on kirjoittanut vaikka kuinka monta tai on käännetty jo. Se kääntäjä on muuten Hanna Tarkka. Mä kiinnitin tuohon huomiota siihen.

KH 4: Kaunis tyttö tämä. (Näyttää kustantajan luettelon kuvaa)

KH 2: Niin on, -77 syntynyt. Se on nuorempi kuin ajattelin.

KH 4: Adichie on Afrikan nykykirjallisuuden keskeisimpiä nimiä. (Lukee esitteestä)

KH 2: Tuo ”Puolikas keltaista aurinkoa” ja tota mä en jotenkin sen käännös mua ei niinkun mä kiinnitin siihen huomiota. Nyt huomaan että mä muistin että siinä on toinen kääntäjä siinä ”Puolikas keltaista aurinkoa” mitä tässä ja tota mikä se olikaan sen kääntäjä. Se oli ihan varmasti eri kääntäjä ku se ei ollu tuo Tarkka Hanna kun kiinnitin siihen huomiota siihen käännökseen. (Tarkistaa koneelta) Mä en tiedä mä jonkun kanssa keskustelin siitä mutta tuota.

KH 4: Nuo novellit on kivoja mä ostin lahjaksikin ton ”Huominen on liian kaukana”

sen novellikokoelma. Niin ostin yhdelle meidän talossa se valmistui se Nina. Valmitujaislahjaksi joo.

KH 2: Tämähän on mielenkiintoinen ja hyvä tarina oli tämä mä katon tuon kääntäjän. Karhulahti Sari. Sanoo Adichien kohdalla että siinä on nyt eri kääntäjä. Mua jotenkin vaivasi se käännös. Harvoin tulee kiinnitettyä huomiota käännökseen oikein niinku sillai.

KH 1: Sillo se on useimmiten huono jos kiinnittää huomiota. Markku Mannila sano tavallaan kääntäjä kirjoittaa sen uudelleen. (Heiluttaa kättä ikään kuin sulavuuden merkiksi).

KH 2: Joo, just näin. Mut en mä tiedä, tässä on nyt vaihtunu kääntäjä, tässä on eri.

KH 4: Tää on saanu Orange Prize –palkinnon romaanista ”Puolikas keltaista aurinkoa”. (Lukee esitteestä)

KH 2: Sehän oli todella hyvä kirja koskettava tarina. (Päällekkäin puhumista)

KH 2: Täs on Ifemelu ja Obinze tutustuvat Nigeriassa sotilashallinnon alaisessa maassa ei ole nuorille tulevaisuutta (lukee esitteestä) Sitten tässä on tää afrikkalaisuus ja yhdysvaltalaisuus. Ifemelu pääsee opiskelemaan Yhdysvaltoihin, kasvaa nuori vihainen nainen. Tässä on tää identiteetti tasapainoilee amerikkalaistumisen ja afrikkalaisen identiteettinsä välillä löytää ystäviä ja rakkautta - ja palaa kuitenkin Nigeriaan.

KH 4: Tässä on laittoman siirtolaisen kohtalo tuossa joka on tosi ajankohtaista.

KH 2: Näitä on muistaakseni otettu ihan kolmea kappaletta.

KH 1: Niitä on aika paljon ja mä aina nostan niitä esille.

Päällekkäin puhutaan: Kaks ja yks.

KH 1: Selvä. Sitä tarjontaa on. Kuitenkin yhä enemmän ja enemmän tän taustasia.

KH 2: Nimenomaan.

KH 1: Ja sitten kun ihmiset löytää jos löytäis niin moni kärsii tästä samasta.

KH 4: Ni, nää on sitte sillai musta kivoja, niinku ett tavallaan nää sopis nuorille. Tätä vois lukiolaisille tarjota ja toi novellikokoelma olis hyvä jos ne lukee novelleja.

KH 1: Afrikka faneille, hyvän kirjallisuuden ystäville ja sitte tästä kulttuurien törmäyksestä.

KH 2: Juuri nämä ollaan kiinnostuneita eri kulttuureista ni tää on siihen.

KH 4: Pitäisi laittaa näyttely kun tulee syksyllä kansainvälinen ilta.

KH 2: Niin voisikin joo.

KH 4: Nostais näitä uusia kirjoja esille.

KH 1: Esimerkiks olen hurjan hienoja kirjoja lukuun nimenomaan kiinalainen ja amerikkalainen törmää, siitä on monta hyvää kirjoittajaa.

KH 2: Nyt on tämä ”Kulkurit”. Mä rupesin lukemaan sitä ”Kulkuria” nyt. Mun mielestä se on tosi hyvä.

Keskustelussa artikuloitiin paljon kirjallisuuteen liittyvää asiantuntemusta ja kirjoja asemoitiin kirjastokirjallisuuden kenttään. Pohdittiin ja segmentoitiin asiakasryhmiä joille tarjota valittavaa kirjallisuutta (nuorille, lukiolaisille, Afrikka -faneille, hyvän kirjallisuuden ystäville, maahanmuuttajille). Jo tässä vaiheessa kirjastonhoitaja visioi mielessään lukioluokan kirjastokäynnin ja liitti kirjan tarjottavaan lukupakettiin. Käytännön kirjastotyötä kehitettiin ideoimalla näyttelyä kansainväliseen iltaan. Nähtiin myös kaunokirjallisuuden rooli kulttuuritiedon välittäjänä.

Esimerkki 10.

KH 2: Bridget Jones 3. Se jyrää edelleen ilmeisesti.

KH 1: Meillä ei ole sitä vanhaa Bridget Jonesia, mä en ikinä näe sitä eli onks se loppunmyyty.

KH 4: Täytyy tarkistaa se. (Päällekkäin puhumista)

KH 2: Eilen otin vieraskielistä Bridget Jonesia englanninkielisestä valikoimasta. Niitä luetaan.

KH 1: Näitä voisi ottaa lisää.

KH 2: Mä pistän ylös. (Kirjoittaa muistilapun)

KH 4: Tätä on odotettu.

KH 2: Chick litin äiti.

Kaikki Yhteen ääneen: Chick litin äiti. Niin on.

KH 4: Nyt vasta sit tuli tää kolmas osa. Ei se niitä tehtaile kuitenkaan.

KH 2: Laitetaan vippinä yksi ja sitten tuota kolme ja tarjotaan tätä uutta ja sitten kun kierto loppuu sitten ni ja käyttö tietenkin kuluvatkin mutta tuota voidaan sitten vähentää, näitähän ei tarte tehdä semmosta, koska.

KH 4: Kuluu loppuun. Nää on kulunu liikaakin, näitä ei ole enää hyllyssä.

KH 1: Nää pokkarit menee vielä nopsammin. Mulla tahtoo olla niin, että mä ostin pokkareita ja nyt mä vähän kadun kun mä en tahdo nähdä

sitä tekstiä.

KH 4: Joo, ne on kamalia. Mä oon tehny kans saman, pitäs olla jotkut suurentavat jotkut silmälasit.

KH 2: Se on ihan totta. Nyt oli meillä Miki kirjoista (=minikokoinen kirjaformaatti) tuolla. Ihmiset on ihastuneet Miki kirjoihin kun Leena kertoi niistä, eilen oli näytillä Miki kirjoja. Niissä on se teksti, se on isompaakin kun tossa tekstimalli.

KH 4: Tossa on Miki kirja. Tää näkyy läpi tää. (Kaikki katselevat esitteen kuvaa Miki kirjasta)

KH 1: Joo tuo on ku Raamattu.

KH. 2: Jotka oli sairaaloissa töissä sanoi että se siellä hyvä lukea sängyssä, on hyvä sillai. On kevyt ja sitä on aika hyvä pitää auki. En nyt tiedä sitten miten se tuota.

KH. 4: Tää on kun lukis tietokoneen näytöltä tai joltain iPhonelta kun tuo teksti on noin päin. (Silittää kädellään kustantajanluettelon kuvaa)

KH 1: Silti se on kuulkaa tämmönen, kyllä se on tämä mitä mä haluan lukea. (Pitää kädessään kovakantista kirjaa)

KH2: Ja siinähan on hyvä teksti. Ennen vanhaan ei ymmärtänyt kun asiakkaat tuli sanomaan, mä haluan isoa tekstiä.

KH 1: Ei uskonu. Asiakkaat sano, että en mä viitti nyt kattoo kun ei ole silmälasia mukana. Mä pidin kuhan ei viitti. Nyt kyllä ymmärtää.

Keskustelussa puhuttiin chick lit –kirjallisuudesta ja asemoitiin Bridget Jonesin kirjoittaja chick litin äidiksi. Tässä oli yhteistä tiedonmuodostusta, jossa valittava kirja asemoitiin kirjallisuuden kenttään ja genren uudehko nimi otettiin yhteiseen käyttöön. Koska kirjat olivat kysytyjä, sovittiin, että hankitaan lisää. Kirjan ulkoasu ja luettavuus oli tässä merkittävänä keskusteluaiheena. Tässä kohdin kirjaa käsiteltiin Popperin (1972) fyysiseen maailmaan kuuluvana kulttuurisaineena. Myös tietoa pienikokoisesta kustannusosakeyhtiö Otavan lanseeraamasta Miki -kirjaformaattista välitettiin.

Aineistonvalintapalaverissa muodostettiin erilaisista näkemyksistä yhteinen näkemys. Yhteisen näkemyksen muodostaminen on kollektiivista tiedonrakentamista. Artikuloidut näkemykset liitettiin aikaisempiin näkemyksiin ja aikaisempia näkemyksiä ja linjanvetoja tarkennettiin tai muutettiin. Tässä vaiheessa saatettiin tarkentaa aineistovalintaperiaatteita

tai antaa käytännön ohjeita kokoelmatyöhön. Tietoa jalostettiin aineistonvalintaperiaatteiksi ja toimintaohjeiksi. Käytäntöjä kehitettiin.

Sisäistäminen

Sisäistämisvaiheessa eksplisiittinen tieto muuntuu jälleen hiljaiseksi tiedoksi. Yksilö ottaa edellisen prosessin vaiheet käyttöönsä omassa työssään. Aineistonvalintapalaverin tarkennetut valintaperiaatteet omaksutaan tai sovitut kokoelmatyöt tehdään. Artikulointivaiheen keskustelujen näkemyksiä omaksutaan myös osaksi omaa toimintaa ilman tiedon yhdistämistä vaihetta. Artikuloidut näkemykset siirtyvät suoraan yhteiseksi näkemykseksi ja ilmenevät uudessa aineistonvalintatilanteessa.

Esimerkki 11.

Ihmeperantumista käsittelevä kirjan jälkeen seurasi vilkas keskustelu.

KH 4: Joskus voitais tämmönen jättää pois ja ottaa kolme tai kaksi tärkeää kirjaa. Sanon esimerkin justiin tää markkinoinnin opus, jonka mun asiakas lainasi, kauhean kuluneita rimpuloita kiertää. Niitä kysyy monenlaiset opiskelijat, semmonen hyvin perusteos. Esimerkiks semmosta vois ottaa sitten se palvelis aikuisopiskelijoita esimerkiks.

KH 2: Niitä pitää täydennyksiin laittaa kun huomaa sen.

KH 4. Jää joku tommonen pois (viittaa ihmeperantumiskirjaan) riittäis rahaa sinne. Sit tavallaan vaatisi myös sitä työtä, et menis ja kattois ja seurais.

KH: 2 Joo tottakai se on tärkeää.

KH 2: Mut kun huomaa sen, kun sä tossakin huomasit sen. Mä näin sen kirjan. Se on basicteos.

KH 4: Hyvin monenlaiset eri alojen opiskelijat tarvii.

KH 1. Se on varmaan näin, mutta toisaalta meillä pitää olla myös tarjolla erilaista kamaa, ei olla pelkästään oppilaistosten. (Päällekkäin puhumista)

KH 2. Koska me palvellaan kaikkia. Alue on niin moninainen.

KH 3: Eihän meidän roskaa tartte ottaa.

KH 4: Voitais palvella myös semmosta aikuista joka rupee opiskelemaan ja se tarvis hirveen

kalliita kirjoja rueta ostamaan. Sehän on tosi hyvä kun ihmiset jaksaa opiskella.

KH 1: Hyvinhän me ollaan palveltukin. Me ei olla tarpeeksi ehkä tehty sitä työtä että kun ne on loppuun kulahtaneita hommattais uusia ja niin päin pois.

KH 4: Niin. (Päällekkäin puhumista)

KH 2: Ei kerkeä sitten. Pitäs tossa niinku (viittaa puheellaan palvelutiskiin) kun ne kulkee ja tai näkee ja kohtaa. Kyllähän me hankitaan sitä just, että meidän periaate tämän alueen oppilaitokset, yliopiston perusteokset ihan kaikki ne ja meidän hankintapolitiikka.

KH 4: Tommoset aikuisopiskelijat, ne ei välttämättä saa sitä muusta kun yleisestä kirjastosta niitä kirjojansa koska ne voi olla – onhan niillä ammattikorkeakoulun kirjasto, mutta ei siellä välttämättä oo. Siellä käydään vaan joskus kun se on etäopiskeluakin. Eivät voi sieltäkään hankkia vaan ovat meidän varassa.

KH 2: Nyt oppilaitosten kirjastot on parempia kun mitä ne oli aikaisemmin Totta kai yleinen kirjasto on tärkeä, mutta emme voi täysin tydyttää.

Keskusteltiin aineistonhankintaperiaatteista: Otetaanko useampia nimekkeitä vai vähemmän nimekkeitä ja kysytyjä useampi kappale. Yleisen kirjaston roolia täsmennettiin. Keskusteltiin toimintatavoista, joiden avulla huolehditaan, että keskeisiä kysytyjä aikuisopiskelukirjoja on kirjastossa. Tässä ehdotettiin käytäntöä, jossa kirjoja on laitettava täydennyksiin ja kirjojen kuntoa on seurattava. Kun työtä tehdään käytännössä, sisäistetään aikuisopiskelukirjojen hankinnasta huolehtiminen ja se muuntuu käytännöksi. Tässä esimerkissä oli yhteistä tiedonmuodostusta se, että muovattiin ja annettiin käytäntöön toimintaohjeita. Toimintaohjeiden toteuttaminen voi muuttua uudeksi käytännöksi ja kirjastonhoitajien kokemustiedoksi.

Sosialisaatio

Aineistonvalintapalaverin tulokset näkyvät siinä, mitä aineistoa on hankittu. Aineistonvalintapalaverin yhteiset näkemykset siirtyvät esimerkiksi tarkennettuina, uudistettuina valintaperiaatteina työyhteisöön. Valintapäätökset siirtyvät toisten hiljaiseksi tiedoksi työtä tekemällä. Ympyrä sulkeutuu: sosialisaatio, ulkoistaminen, yhdistäminen, sisäistäminen ja uusi kierros alkaa sosialisaatiolla.

Aineistonvalintapalaverissa jaettiin omaa kokemustietoa ja ajateltiin ääneen. Ilmaistujen näkemysten pohjalta muodostettiin uusi näkemys, joka uusinsi tai vahvisti aikaisempia käsityksiä tai muutti niitä. Päätös aineiston hankkimisesta tehtiin useimmiten keskustelun pohjalta. Oli myös tapauksia, joiden kohdalla ei keskusteltu ollenkaan, yksimielinen vastaus oli kielteinen. Tällaisen päätöksen kohdalla kielteiseen päätökseen liittyvää tietoa jäi artikuloidumatta. Kaikki tuntuivat tietävän, miksi päätös on kielteinen, mutta sitä ei artikuloitu. Tässä tapauksessa vahvistettiin ilmaisematonta hiljaista tietoa, jonka vain palaveriin osallistujat tiesivät.

Valittava aineisto viritti, inspiroi ja antoi signaaleja. Kirjastonhoitajien välillä syntyi dialogista keskustelua. Artikuloidut näkemykset liitettiin aikaisempiin näkemyksiin ja aikaisempia näkemyksiä ja linjanvetoja tarkennettiin tai muutettiin. Monet keskustelut olivat aihoina myös uusille näkemyksille, jotka vielä olivat versovaiheessa. Myös monet ilmaisemattomat asiat siirtyivät edelleen hiljaisena toisille. Polanyn (1966, 16) ilmaisu hiljaisessa tiedossa asumisesta viittaa organisaatioissa toiminnan ja ajattelun taustalla vallitseviin kollektiivisiin käsityksiin, joita on vaikea hahmottaa ja tunnistaa. Heikkinen ja Huttunen (2008, 206) analysoivat osuvasti tekemisen ja sanoiksi pukemisen suhdetta Heideggerin (1927/2000, 94-106) käsitteillä ”käsillä oleva” (Zuhanden) ja ”esilläoleva” (Vorhanden). Heideggerin ”käsillä oleva” on toiminnassa läsnä olevaa hiljaista tietoa, jota ei ehkä ole koskaan artikuloitu. Tieto on ”käsillä” ja käytettävissä. Ilmaistu, artikuloitu tieto on Heideggerilla ”esilläolevaa”, tieto on nostettu esille tarkastelun kohteeksi. Tällöin tarkastelun kohteeksi ”esilläolevaksi” on nostettu asia, joka on jatkuvasti ”käsillä”, mutta ei esillä. Kirjastonhoitajat työskentelevä hiljaisessa tiedossa, joka ei välttämättä ole ”esillä” vaan ainoastaan ”käsillä”. Nonakan ja Takeuchin tiedonluonnin mallissa nähdään olennaisena ”käsilläolevan” nostaminen ”esilläolevaksi”. Valittava aineisto virittää vuorovaikutuksen ja näkemysten ilmaisemisen. Aineistonvalintapalaverissa ei kuitenkaan kirjattu tai dokumentoitu valintaan vaikuttavia tekijöitä tai seikkoja.

Aineistonvalintapalaverista jäi vaikutelma melko yksimielisestä vuoropuhelusta. Kirjastonhoitajat tukivat ja täydensivät toisiaan. Suuria erimielisyyksiä ei ollut havaittavissa. Keskusteluissa näkyi pitkäaikainen yhdessä työskentely

ja toisten argumenttien ymmärrys. Mielenkiintoista oli seurata kun joku ”avainsana” (esim. kustantaja, tekstin muoto – päiväkirjamerkintöjä) sai yhteisen reaktion, esimerkiksi ”ei” –sanotaan yhteen ääneen. ”Avainsana” oli kuin avain, jonka avulla käsitys aineiston soveltuvuudesta selvisi. Kirjastonhoitajat pystyivät erittäin hyvin ja nopeasti arvioimaan dokumenttia jonkin vinkin (avainsanan) perusteella. He pystyivät myös vaivattomasti päättämään hankitaanko tarjottua aineistoa vai ei. Kirjastonhoitajilla oli mielessään kuva tai mentaalinen malli siitä minkälaista aineistoa tarvitaan. Tätä ei välttämättä pystytty selkeästi artikuloimaan, mutta se ilmeni konkreettisesti valintatilanteessa valittavan aineiston kautta, että ei tuollaista, mutta kyllä tuollaista. Valintatilanne oli kuin ääneen ajattelua. Takana oli vuosien kokemus aineiston käytöstä sekä siitä, minkälainen aineisto on sopivaa ja käyttökelpoista omaan kirjastoon.

Hautala (2011) viittaa tutkimuksessaan akateemisesta tiedonjalostamisesta kognitiiviseen kitkan muodostumiseen, joka syntyy vuorovaikutuksen ja tulkitsemisen prosesseissa. Kitka on tärkeää tiedon rakentamiselle ja edellyttää riittävästi yhteisymmärrystä ja toisaalta riittävästi monimuotoisuutta tulkintoissa. Kirjastonhoitajat ymmärsivät tosiaan erittäin hyvin jopa monimuotoisuuden kustannuksella. Erilaiset näkemykset voisivat lisätä tiedonrakentamisen ennakoimattomuutta. Tietoa jätettiin myös artikuloimatta ja jakamatta, koska oltiin ”hiljaisesti” samaa mieltä, eikä kukaan kyseenalaistanut toimintaa.

Lukeneisuus, aineiston tuntemus ja kulttuurin tuntemus konkretisoituivat aineiston valintatilanteissa. Kulttuurin tuntemus ja asiakkaiden tuntemus assosioituivat moneen tekijään valintaa tehdessä. Kirjastonhoitajat ikään kuin asuvat kollektiivisessa tietovarannossa ja ilmaisevat kollektiivisen tiedonrakentamisen kautta tätä yhteistä tietovarantoa ja organisaation muistissa olevia asioita. Suominen (2001, 34) näkee, että ”kirjastonhoitaja voi työssään oppia dokumenteista paljon sellaista, mihin muualla yhteiskunnassa ei avaudu mahdollisuutta” ja aineistonvalintatilanteissa kirjastonhoitajat rakentavat oppimastaan yhteistä tietoa ja yhteisiä näkemyksiä.

6. Tulokset ja yhteenveto

Tutkimuskysymykseni olivat:

- Miten organisaation kokemustieto artikuloituu aineistonvalintapalaverissa?
- Millaista kollektiivista tiedonrakentamista aineistonvalintapalaverissa tapahtuu?

Empiirisen aineiston pohjalta voidaan todeta, että kirjastonhoitajat käyttävät aineistonvalinnassa paljon kokemukseen perustuvaa tietoa. Kirjastoissa on enemmän tai vähemmän eksplisiittisesti kirjattuja aineistonvalintaperiaatteita ja ohjeistuksia. Kirjastonhoitajat eivät kuitenkaan käytännön työssä vertaa valintojaan kirjoitettuihin ohjeisiin, jotka ovat useimmiten yleisellä tasolla olevia eettisiä ja arvottavia periaatteita. Valintaperiaatteet toimivat ennemminkin taustalla yhteisenä kollektiivisena tietona tai organisaation muistina. Kirjastonhoitajilla on selkeä näkemys, minkälaista aineistoa kirjastoon kannattaa hankkia. Kirjastonhoitajilla on käsityksiä, periaatteita, ennakkoluuloja ja asenteita aineistovalintatyössään. Heillä on kokemuksen myötä syntynyttä hiljaista tietoa. Organisaatiossa yhteisesti jaetut käsitykset ovat usein vaikeasti artikuloitavia, ne ovat käsityksiä jotka ovat muodostuneet yhteisöön sosiaalustumisen kautta.

Valittava aineisto on sytykkeenä ja inspiraationa ajattelulle ja hiljaisen tiedon artikuloinnille. Sytykkeiden pohjalta kirjastonhoitajat rakentavat vuorovaikutuksessa uusia aineistonvalintaan liittyviä tulkintoja ja näkemyksiä. Vaikka aineistonvalintapalaverien tehtävä on valita aineistoa kirjastoon sen sivutuotteena tai edellytyksenä on näiden yhteisten tulkintojen ja näkemysten luominen eli kollektiivinen tiedonrakennus.

Nonakan ja Takeuchin (1995) tiedon luonnin prosessimallia soveltaen aineistonvalintapalaveri oli tiedonluonnin konteksti. Ba on ajattelun ja toiminnan mahdollistava paikka ja konteksti. Ba aktivoi palaverin jäsenten vuorovaikutuksen, mikä puolestaan mahdollistaa tiedon muuntumisen hiljaisesta eksplisiittiseksi ja yksilöllisestä yhteisölliseksi tiedoksi ja päinvastoin (Huotari & Hurme & Valkonen 2005, 140). Henkilökohtainen vuorovaikutus ja yhteistyön tekeminen käytännössä ovat keskeistä sosialisatiossa. (Nonaka & Takeuchi 1995, 62–69.) Aineistonvalintaan liittyvää kirjallisuuden ja oman kokoelman tuntemusta sekä asiakkaiden tuntemusta opitaan käytännössä tekemällä työtä. Tarkasteltaessa aineistonvalintapalaveria sosialisatiossa näkökulmasta vaikeasti artikuloitavissa olevia,

kokemuksen kertymiseen perustuvia näkemyksiä siirtyy suoraan toisten hiljaiseksi tiedoksi yhteisen jaetun ymmärryksen kontekstissa.

Ulkoistaminen merkitsee sitä, että artikuloidaan näkemyksiä jotka liittyvät valittavaan aineistoon. Kun aineistonvalinta tehdään ryhmässä siihen liittyviä seikkoja ja vaikuttimia voidaan kyllä havainnoida ja tarkastella. Keskustelussa artikuloidaan näkemyksiä ja vuorovaikutuksessa rakennetaan yhteinen näkemys ja päätös valittavasta aineistosta. Tämä on samalla kollektiivista tiedonrakentamista. Hiljaisen tiedon ja kokemustiedon artikuloiminen ja muotoilu voi olla vaikeaa. Aineistonvalintapalaverissa näkyväksi tekemiseen käytettiin apuna metaforia, malleja, käsitteitä ja avainsanoja. (vrt. Nonaka & Takeuchi 1995, 64-67.)

Aineistonvalintapalaverissa valittava aineisto toimi kokemustiedon artikuloimisen keinona ja sytykkeenä. Valintapalaveri mahdollistaa myös uuden yhteisen näkemyksen rakentumisen. Uusi näkemys ei välttämättä eksplikoidu vaan siirtyy hiljaisesti ja se tulee esille tai ilmi jossain uudessa tilanteessa. Uuden näkemyksen synty on tiedostamatonta myös prosessin osallistujille. Mitä kauemmin on jaettu yhteinen organisaatiokulttuuri ja työskennelty yhdessä sitä vähemmän asioita tarvitsee artikuloida.

Yhdistämisessä artikuloitujen näkemykset liitettiin aikaisempiin näkemyksiin ja aikaisempia näkemyksiä ja linjanvetoja tarkennettiin tai muutettiin. Tässä vaiheessa saatettiin tarkentaa aineistonvalintaperiaatteita tai antaa käytännön ohjeita kokoelmatyöhön. Tietoa jalostettiin aineistonvalintaperiaatteiksi ja toimintaohjeiksi. Käytäntöjä kehitettiin.

Sisäistämisen vaiheessa yhteiset näkemykset ja yhteinen tieto muuntuvat takaisin hiljaiseksi tiedoksi. Uudet, tarkennetut aineistonvalintaan liittyvät käsitykset ja näkemykset sisäistetään. Valintapalaverissa sovitut uudet käytännöt toteutetaan ja otetaan osaksi omaa työtä.

7. Johtopäätökset

Japanilaisten organisaatiotutkijoiden Nonakan ja Takeuchin mukaan organisaatioiden tulisi menestyäkseen toimia niin, että hiljaista tietoa pyritään eksplikoidaan ja artikuloimaan yhteisissä palavereissa. Aineistonvalintapalaveri on työskentelytapa, jossa on mahdollista jakaa informaatiota, vaihtaa tietoja, ja parhaimmillaan

tehdä piiloisia, valintojen takana vaikuttavia käsityksiä näkyviksi. Kirjastonhoitajan työn kannalta aineistonvalintapalaverit olivat hyvin informatiivisia: tutustuttiin aineistoon ja kuultiin erilaisia käsityksiä aineistoon liittyen. Oli myös kiehtovaa nähdä kuinka valittava aineisto virittäessään ajatuksia ikään kuin paljasti kätkeytyneenä olevan tiedon. Valittava aineisto toimii sytykkeenä muuten unuville tiedoille ja näkemyksille. Aineistonvalintapalaverissa uusinnettiin ja toteutettiin sekä rakennettiin aineistonvalintastrategiaa.

Tiedon luomisen prosessimallissa tieto muuntuu hiljaisesta eksplisiittiseksi ja takaisin hiljaiseksi kulkien ryhmän kautta koko organisaation tiedoksi (Nonaka & Takeuchi 1995). Aineistonvalintapalaverin tarkastelu paljasti sen, että tiedon ja informaation virtausta oli palavereissa todella paljon, mitä pidetään dynaamisen toimintaympäristön yhtenä tunnuspiirteenä (Stähle & Grönroos 1999, 70-71). Ulkoistamisvaiheessa keskusteltiin ja luotiin yhteisiä näkemyksiä, mutta aineistonvalintapalaverissa esitettyjä näkemyksiä päätöksiksi, linjauksiksi ja uusia käytänteitä ei systemaattisesti kirjattu ja dokumentoitu ja viestitty koko organisaatioon. Aineistonvalintapalaverin tiedonrakentaminen jäi lähinnä osallistujien tietoon. Tässä vaiheessa tiedon levittäminen ja jatkojalostus siis pysähtyi. Tiedon jalostaminen on prosessi, jonka kautta tieto kehittyy ja muuttuu ideoista konkreettisiksi tuloksiksi ja edelleen uusiksi sovelluksiksi ja ideoiksi. Tieto jalostuu kun työntekijät pohtivat, keskustelevat ja soveltavat tietoa eri paikoissa ja organisaatioissa erilaisten menetelmien avulla. (Hautala 2013, 111.)

Kehityskohteena pitäisin artikuloitujen tiedon ja näkemysten dokumentointia. Kannattaisi raportoida esimerkiksi aikaisemmasta käytännöstä muuttuneita valintapäätöksiä, kannanottoja ja linjanvetoja. Näin näkemyksiä ja tietoa pystyttäisiin sen jälkeen paremmin jalostamaan yhdistelemällä niitä aikaisempiin valintaperiaatteisiin ja työstämällä uusia. Kokoelmatyöhön voitaisiin antaa konkreettisia toimintaohjeita. Samalla aineistonvalinta olisi läpinäkyvää. Mikäli näkemyksiä dokumentoitaisiin, olisi myös paremmin nähtävissä ja tunnistettavissa valintapäätösten ristiriitaisuuksia ja niiden taustalla olevia ennakkoluuloja ja asenteita.

Nyt aikatekijät vaikuttavat niin, että työskennellään usein yksin. Parviainen (2006) näkeekin

kollektiivisen tiedonrakentamisen yhtenä esteenä kiireen ja aikapolitiikan. Yhteisiin aineistonvalintapalaverihin ei ole aikaa. Tehtäessä aineistonvalintaa yksin näyttöpäätteellä monimuotoinen yhteinen tiedonrakentaminen jää pois. Keskitettyjen valintojen tekeminen yleisissä kirjastoissa on niin ikään lisääntynyt. Koko kunnan kirjastotasolla tai kuntarajat ylittävällä kirjastokimppatasolla keskitettyä valintatyötä tehtäessä paikallinen kontekstisidonnainen tieto jää todennäköisesti ilmaisematta. Aineistonvalintapalaverit ovat luonnollisia kollektiivisen tiedon rakentamisen foorumeita, joita kannattaisi hyödyntää ja kehittää uusien näkemysten ja toimintakulttuurin luomiseksi.

Tiedon luomisen prosessimalli on käyttökelpoinen malli tarkastella kirjaston käytännön tietotyötä tietojohdantamisen näkökulmasta. Malli auttaa näkemään ja ymmärtämään kollektiivista tiedonrakentamista ja sen luonnetta. Mallia voitaisiin käyttää myös tiedonrakentamisen ja siihen liittyvien käytäntöjen kehittämisessä. Jatkotutkimuksessa aion kartoittaa tiedon jakamista edistäviä ja estäviä käytänteitä.

Kiitokset

Kiitän erityisesti ohjaajaani Sanna Taljaa ja tutkimusryhmäni jäseniä neuvoista ja keskusteluista samoin kiitän arvioijia hyvistä kommentteista. Kiitän myös aineistonvalintapalaverihin osallistuneita kollegoita, joiden työtä sain seurata ja dokumentoida.

Hyväkkytty julkaistavaksi 10.10.2014.

Viitteet:

¹Olen tarkastellut hiljaista tiedon käsitettä ja tutkimuksen kehitystä sekä kirjastonhoitajien hiljaista tietoa aikaisemmissa artikkeleissani (Pohjalainen 2012 ja 2013). Olen niissä todennut, että hiljaisen tiedon artikuloitavuus riippuu hiljaisen tiedon määrittelystä. Mikäli hiljainen tieto nähdään ennen kaikkea tietämisen prosessiksi kompetenssin tai tietotaidon tapaan, sitä on mahdollista artikuloida.

²Knowledge management –käsitteellä ei ole vakiintunutta suomenkielistä termiä. Suomenkielisiä vastineita ovat muun muassa tietopääoma (Stähle & Grönroos 1999), tietämyshallinta (Pulkkinen 2003, 5.) tietämyksen

hallinta (Suurla 2001, 26), tietojohdantaminen (Huotari & Hurme & Valkonen 2005) ja osaamisen johtaminen (Viitala 2004). Informaatiotutkimuksen piirissä käytetään usein tietojohdantamisen käsitettä.

³Tiedon jalostaminen on prosessi, jossa tieto kehittyy ja muuntuu ideoista, ajatuksista ja näkemyksistä konkreettisiksi tuloksiksi ja uusiksi ideoiksi (Hautala 2013, 111.)

Lähteet:

- Argyris, C. 1993. On organizational learning. Cambridge, MA: Blackwell.
- Atkinson, R. 1984. The citation as intertext: toward a theory of the selection process. *Library Resources and Technical Services* April/June 109-119.
- Bereiter, C. 2002. Education and mind in the knowledge. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Bereiter, C. & Scardamalia, M. 1987. The psychology of written composition. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Choo, C. W. 1998. The knowing organization: how organizations use information to construct meaning, create knowledge and make decisions. New York: Oxford: Oxford University Press.
- De Geus, A. 1997. The living company: growth, learning, and longevity in business. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press.
- Engeström, Y. 2004. Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, E. 1991. Rukousnauha ja muita romaaneja: suomennetun kaunokirjallisuuden valinta yleisissä kirjastoissa 1880-1939. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Eskola, E. 2004. Suositellut, valitut ja luetut: kirjallisuus kirjastoissa 1918-1939. Tampere: Tampere University Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Evans, G.E. 1979. Developing library collections. Littleton, Colo: Libraries Unlimited.
- Hakkarainen, K. & Lonka, K. & Lipponen, L. 2004. Tutkiva oppiminen: järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen syyttäjinä. 6. uud.p. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.
- Hakkarainen, K. & Paavola, S. & Lipponen, L. 2003. Käytäntöyhteisöistä innovatiivisiin tietoyhteisöihin. *Aikuiskasvatus* 23 (1), 4-13.
- Hara, J. & Qvick, C. 1996. ”Joku raja pitää olla”: aineistonvalinta yleisissä kirjastoissa, esimerkkinä seksologian ja rajatiedon kirjallisuus. *Julkaisematon pro gradu –tutkielma.*

- Hautala, J. 2011. Academic knowledge creation as a spatio-temporal process: the case of international research groups in Finland. Oulu: University of Oulu.
- Hautala, J. 2013. Tiedon jalostamisen empiirinen tutkimus maantieteessä. *Terra* 125 (3), 111-121.
- Heidegger, M. 2000. Oleminen ja aika. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, H.T.L. & Huttunen, R. 2008. Hiljainen tieto, mentorointi ja vertaistuki. Teoksessa: Auli Toom ym. (toim.) Hiljainen tieto: tietämistä, toimimista, taitavuutta. Helsinki: Kansanvalistusseura, 203-220.
- Huotari, M-L. & Hurme P. & Valkonen, T. 2005. Viestinnästä tietoon: tiedon luominen työyhteisössä. Porvoo; Helsinki: WSOY.
- Kangasharju, H. & Nikko, T. & Säntti, R. 2003. Organisaation sisäinen kokous tiedon johtamisen välineenä. *Aikuiskasvatus* 23 (4), 260-268.
- Kataja-Peltonen, V. 2001. Ehkä tämmöisestä tulee just moninaisuus, mikä kirjastossa on. Diskurssianalyttinen tutkimus aineiston valinnasta yleisessä kirjastossa. *Julkaisematon pro gradu –tutkielma*.
- Lave, J. & Wenger, E. 1991. *Situated learning: legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. 1995. *The knowledge-creating company*. New York: Oxford University Press.
- Parviainen, J. 2006. Kollektiivinen tiedonakentaminen asiantuntijatyössä. Teoksessa Jaana Parviainen (toim.) *Kollektiivinen asiantuntijuus*. Tampere: Tampere University Press, 155-187.
- Pohjalainen, M. 2013. Hiljainen tieto kirjastonhoitajien työssä: asiakaspalvelukertomusten tarkastelua. *Informaatiotutkimus* 32 (2) 37-54.
- Pohjalainen, M. 2012. Hiljaisen tiedon käsite ja hiljaisen tiedon tutkimus: katsaus viimeaikaiseen kehitykseen. *Informaatiotutkimus* 31 (3) 79-88.
- Polanyi, M. 1966. *The tacit dimension*. New York: Doubleday & Company.
- Popper, K. 1972. *Objective knowledge: an evolutionary approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Pulkkinen, L. 2003. Tietämyksenhallinta ja julkisorganisaatio: knowledge management – käsitys julkisorganisaatioissa. Tampere: Tampereen yliopisto, hallintotieteen laitos.
- Quinn, J.B. 1992. *Intelligent enterprise: A knowledge and service based paradigm for industry*. New York: Free Press.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavilla elektronisessa muodossa <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 18.3.2014)
- Sarala, U. & Sarala, A. 1997. Oppiva organisaatio: oppimisen, laadun ja tuottavuuden yhdistäminen. 4.p. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus 52. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Scardamalia, M. & Bereiter, C. 1994. Computer support for knowledge-building communities. *The Journal of Learning Sciences*, 3, 265-283.
- Schmidt, K. 2004. Past perfect future tense: A survey of issues in collection development. *Library Collections Acquisitions and Technical Services*. 28 (4) 360-372.
- Senge, P.M. 1990. *The fifth discipline*. Currency: Dounleday.
- Sfard, A. 1998. On two metaphors for learning and the dangers of choosing just one. *Educational Researcher*, 4-13.
- Strömmer, R. 1999. *Henkilöstöjohtaminen*. Helsinki: Edita.
- Stähle, P. & Grönroos, M. 1999. *Knowledge management: tietopääoma yrityksen kilpailutekijänä*. Helsinki; Porvoo; Juva: WSOY.
- Suominen, V. 2001. Pieni kirjastofilosofia: kirjastonhoitajuuden käsite sekä ammatillinen, opillinen ja poliittis-kulttuurinen käytäntö. Oulu: Oulun yliopisto.
- Suurla, R. 2001. Avauksia tietämyksen hallintaan: helmiä kalastamassa: teknologia arvioiteja: loppuraportti. *Teknologian arvioiteja* 6. Helsinki: Eduskunta, Tulevaisuusvaliokunta.
- Sydänmaalakka, P. 2000. Älykäs organisaatio: tiedon, osaamisen ja suorituksen johtaminen. Jyväskylä: Gummerus.
- Tuomi, P. 2011. Kirjojen keskellä: kirjastonhoitaja kaunokirjallisuuden asiantuntijana. Helsinki: Avain.
- Turunen, S. 2001. Kirjavalintaa yleisten kirjastojen lasten- ja nuortenosastolle: etnografinen tutkimus valintaperiaatteiden ja kriteerien käytöstä valintatilanteessa. *Julkaisematon pro gradu –tutkielma*.
- Wenger, E. 1998. *Communities of practice: learning, meaning and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Viitala, R. 2013. Henkilöstöjohtaminen: strateginen kilpailutekijä. 4.uud.p. Hki: Edita.
- Viitala, R. 2004. Osaamisen johtaminen esimiestyössä. Acta Wasaensia no 108; Liiketaloustiede 44. 4.p. Vaasa: Universitas Wasaensis.
- Wilén R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Virtainlahti, S. 2006. ”Se on niin hiljaista, että eihän siitä voi puhua”. Etnografinen tutkimus hiljaisesta tiedosta ja tietämyksestä tapausyrityksessä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto